

KATONAÁLLÍTÁS ERDÉLYBEN A MÚLT SZÁZADBAN.

Az alábbiakban nem körülményes leírást, hanem csupán néhány egykorúlag följegyzett adatot talál az olvasó arra vonatkozólag, hogy miként támogatta Erdély Mária Teréziát az örökösödési háborúban.

Az adatok följegyzője gróf *Székely László*,¹⁾ kinek kéziratban levő terjedelmes önéletírása a közdolgozat csak mellékesen, azaz csak annyiban említi ugyan, a mennyiben az író életével érintkeztek; mindazáltal számos olyan adatot foglal magában, melyek eléggé alkalmasok, hogy részben a történelem némely hézagait betöltsék, részben pedig a kor képének teljesebb kiszínezéséhez hozzájáruljanak.

Székely László sohasem volt katona, s így mint polgári biztos vett részt az 1742. és 1744. évi katonaállítások munkájában. Föladatát s eljárását eléggé megismerteti ugyan velünk, de még sem oly körülményességgel, a hogy kívánatos volna. Arra meg nem is gondol, hogy az ügyet politikai szempontból mérlegelje. Ő rá nézve az egész katonaállítás ténye életének egyik epizódja. Megírja, mert megtörtént. Egyébre nincs gondja.

A mi pedig történt, azt ekképen adja elő:

«Erdélyben is 1742 Esztendőben az akkori Circumstantiák miatt Flgs Udvarunk által Insurrectio parancsoltatván, Én éppen ezen Esztendőben házasodván meg elsőben, mint Vadászatot szerető ember, — szegénj kedves Atyámfia Kun Farkas Bátyám Septem-berben hozzám jött Sukra,²⁾ elmentünk Vadászni Doboka felé, egy

¹⁾ L. «Székely László élete», *Budapesti Szemle*, LI. köt. 224—258. l. (1887.)

²⁾ Zsuk falu, Kolozsmegyében.

Csonkás nevű kedves Vadászó helljemre, és midőn ebédeltünk volna, ihol érkezik első Feleségemtől, Bánffi Katától, levelem szebeni tudósításokkal, az Dietáról (ekkor még nem voltam Regalista) az Insurrectióról; szült is ez Confusiót csak nem 6 héti újj házasanak, s még tréfából mind úgy köszöntük egymásra a poharat: «egészséggel, Vitéz Barátom!»

Az Vadászat elmúlék; haza mentem Sukra, s gondolkozni kezdettem készülgetésemről; de ez alatt megfordúlt az dolog, és ekkor állította fel az Ország az Első Regimentet, Kálnoki lovas Regimentét, melj ma is fenn áll s ez volt első fundamentuma több illj azután következett hasonlóknak s többeknek.

Mert azután 1744. Esztendőben már özvegyességemben ismét más Regimentet állitta az Ország, meljnek Oberstere léve az Ifjabb Szentkereszti András, az Itélő mester öreg Szentkereszti Andrásnak az fia, mely Regimentet az Oberster holta után (ki is oda fel holt meg¹) a Tiszteknek egyenetlenségek miatt 1746 Esztendőben reducálának.

Azután is Gyalog Tirókat, Lovas-Katonákat, sok izben kelletek állítani az Orzágnak az Nemes Rendek s Urak költségén.

Ez is megváltozott osztán, és Vágusokat s Selléreket kezdetenek fogdosni, melj miatt sok lárma volt, úgy hogy az illjenek csoportonként Erdőkben lappangottanak és hogy éhel meg ne haljanak, exorbitáltak is.

Azután álla fel Elsőben Sub titulo Limitrophianæ Militiæ az Unióra édesgetett oláhokból, az nem Jobbágyakból való Militia, meljet már Limitaneusoknak neveztének; ezek körül való sok szenvedés leírására sok idő kívántatott volna; szólljanak erről, ha lesznek, az jövendőbeli Annálisok. — Consequenter állott fel az székelj Militzia, hogy s mint, Jaj, fájdalom!

De mig ez lett volna, még promptitudo neve alatt egynéhány rendbe folyt az militia állítására való nógatás; mi lesz még, az Jó Isten tudja.

Elég az, hogy Gróff Kemény László Gubernátorsága alatt a Gubernium Commissáriusokat rendelt az egész országban Circulsonként; Engemet is akkor rendeltének volt az akkori Regius

¹) Bécsben.

Perceptor Bágjoni Sigmond Circulussában, negyednap hideglelés voltomhoz képest, Subalternusnak egy Barra nevűt, Credentionális és Instructio mellett.

A Credentionálisnak ereje e volt, hogy a Mtgs. Gubernium parancsolattjából küldtettem ki s mindenek hitelt adjanak néki.

Az Instructio pedig azt tartotta, hogy parancsolat szerint az Nemességet nógassam homágiális devotiójára és az pénz vagy Katonabéli segítségre, s mindenütt Credentionálisomat, Instructiómat felolvastassam; az parasztságot pedig inducálljam, hogy önként az Katonaságot amplectálják bizonyos Esztendőig, azután haza bocsátattnak, és ha sebet találnak az idő alatt kapni, míg élnek, napjára egy-egy garasok jár. — Még ez is benne volt Instructiómban, hogy mindenütt az Falus Bíróhoz szálljak; de ez utolsót elmulattam, kivált az éjtzakai hálásban.

Az Én megírt Circulusomban 97 Falu volt; azt én 3 hét alatt eljártam, jóllehet nem mentem minden faluban, hanem convocáltattam őket, de többire majd mindenikben elmentem mégis.

Ez az Katonaság dolga nagy lármát csinált volt, mert az Jobbág Oláhságnak az volt a fejiben, hogy ha egyszer Katónának menyen s haza jó, többé nem lesz Jobbág; de lecsendesedék azután ez is.

Valahol jártam Faluban, az Oláh Ifjúság mind kiállott a Falukból az hegjekre; félték, ha erővel fogják s viszik őket; csak vén Férfiak, asszonyok, Leányok, Gyermekek voltak s mikor a Faluból kiindultam, jó utat kívántanak.

Midőn olvastam a felljebb menten megírt garast napjára Életig, ha sebet kapnak, még csúfolódva aszt mondták egymásnak, *Aúz moj trebulj garas.*

Az Isten áldja meg az Nemességet, Engem bizony mindenütt szívesen láttanak; Sokat gazdálkodtanak nékem.

Igaz dolog, valahol jártam, mindenütt azt mondták, az Isten áldgja meg a Mtgs. Guberniumot, hogj engemet küldötenek oda; Én Instructiómtól ugjan nem recedáltam, de bizony nem is voltam ollj vakbuzgó, mint Sokak. Esett úgy az dolog, hogj az Szegéaj Nemes Ember könjezve azt mondtotta nékem, Hogj néki ennyi es ennyi Jobbágva vagyon, melyre én azt feleltem, Engem nem küldötenek, hogy az Kgylmed Jószágát Conscribáljam, hanem

azért, hogy Kgjldmt emlékeztessen magam hívségére, a mit ígért Kgjldm, én bé írom; ha morósuskodik az ígéletben, kételenítettem az morózusok rubrikájába bé írni.

Még is Én az processusban annyit hajtottam fel, hogj a Generális szék alkalmatosságával az előtt az egész Vármegye ígéleti annyira nem ment volt, mert Én 1500 M. frtra mentem.

Ekkor a Szegénj Mikes István lévén az Főispány, a kivel azelőtt is sok bajom volt, és az lakóhellje Maros-Ujvár éppen az én Járásomban esvén, eléb állott onnét; azt bizony jól is tette, mert ez az methodus a Főtiszteknek gyalázat volt.

Meghadta ugyan, hogj Udvarában acceptáljanak, de oda bé nem mentem, a Faluban az Bíróhoz szállottam, oda Tiszteit kihívtam és kérdettem, mit disponált Principálissok az ígélet iránt, kik is halasztották, hogj a Guberniumban adgja bé, melyre Én Instructiómat felolvastatván, megmondám, ha az alatt, míg purizálom az munkát, nem offerál az Főispánj, bizonyosan az morósusok rubricájában írom fel a nevit; onnét elébb mentem, s mikor Alamorra¹⁾ érkeztem, az levele is jött és 300 Német forintot ígért.

Nagy-Enyed is Circulusomban esvén, éppen akkor temették el az szegény Jónást igen nagy frequentiával, a kit is egy Minorita lötetett meg s az Pap elébb álla, az ártatlan vérontás büntetlen marada.

Ezen útomban mindenütt Katona módra jártam, magam quietáltam az Falukat, s azoktól is quietáltattam magamat; magammal Társzekerem volt; bezzeg mások nem úgy bántanak; pompáskodtanak, bőven költötenek. Vélem is úgy akart cselekedni egy Szolga Bíró; kávéval, nádmézzel, Rozsólissal akart tractálni, de én bevágám a csapatot, ezt mondván: Engem munkára, nem Vendégeskedni küldötenek ki, azért meg nem engedem.

Egy dolgot nevettem, mert Credentionálisunkban az volt, a ki magát jól viseli, a Gubernium fogja Udvarnak recommendálni és várhattja promotióját; ezt úgy elhitték az ki küldött Commissariusok, hogj nekem is dicsekedve mondotta némelljik, melyre én azt mondotam: Akkor dicsekedjél vélle, Barátom; Én ugyan nem

¹⁾ Alamor falu Alsó-Fehér megyében.

hihetem, hogy annyi sok Commissárius Consoláltassék ; úgy is leve, senki sem kapa ezért semmit is.

Igaz, hogy nekem soha semmi olljas kedvem nem volt, hogy ugyan csak valamely Tisztség után való járásra adtam volna erősen elmémet; de mégis azért hazám Fiai előtt csak volt tekintetem. Mert minekutánna Erdélyben az Continua Királlji Tábla felállott volna, kétszer Candidáltattam Actuális Tabulæ Asserssorságra a Mtgs. Királlji Táblától cum pluralitate votorum, úgy az Guberniumtól is, és ezek között egyszer fel is írtam volt, hogy ne láttassam el mellözni éppen egésszben ; ide ez is csak providere volt.

.....

Feljebb is ugjan vagjon valami emlékezet az katona állításokról; illjet pedig kétszer állítottunk Testvéremmel, mindenkor hatot, hetet, nyolczat; egyszer az Kálnoki, másszor az Szentkeresztii Regimentjében; azonkívül egj nehánjszor kész pénzül kellett az katonát fizetni; hát még azonkívül az egjnehányszori promptitudo. Mindezek bizony megvontanak engemet, mint a kinek egj Grajtzár fizetése sem volt eddig is.»

A saját könyvtárában levő eredetiből közli:

KIRÁLY PÁL.